

Lidia Klupsz

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków

KONKURS PKN ICOMOS IMIENIA PROFESORA JANA ZACHWATOWICZA I JEGO LAUREAT – ALEKSIEJ FEDARUK

W 1983 r., w roku śmierci profesora Jana Zachwatowicza, w hołdzie dla ogromnych zasług twórcy polskiej szkoły konserwacji zabytków, Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS ustanowił Międzynarodową Nagrodę im. Profesora Jana Zachwatowicza, przyznawaną młodym autorom najlepszych prac dyplomowych z dziedziny rewaloryzacji zabytków.

Jan Zachwatowicz, wybitny architekt i konserwator zabytków, od 1925 r. związany był z Wydziałem Architektury Politechniki Warszawskiej. Prowadził wtedy prace badawcze i konserwatorskie w Zamościu oraz w Warszawie. W czasie wojny, po śmierci prof. Oskara Sosnowskiego, ratującego zbiory Wydziału Architektury PW podczas obrony Warszawy we wrześniu 1939 r., kierował Zakładem Architektury Polskiej. Prowadził, jako członek Delegatury Rządu RP na Kraj, działalność konspiracyjną, m.in. uczestniczył w akcji wykradzenia z gestapo w Alei Szucha zbiorów Centralnego Biura Inwentaryzacji Zabytków, które później posłużyły w pracach przy odbudowie zniszczonych zabytków Warszawy. Po wojnie prof. Zachwatowicz był głównym inicjatorem odbudowy Warszawy. W latach 1945-1957 pełnił funkcję Generalnego Konserwatora Zabytków, kierował także Wydziałem Architektury Zabytkowej Biura Odbudowy Stolicy. Jego zasługą jest również odbudowa Zamku Królewskiego w Warszawie. Prof. Zachwatowicz działał też na arenie międzynarodowej. Był sygnatariuszem

Karty Weneckiej z 1964 r. oraz twórcą znaku błękitnej tarczy służącego oznaczaniu obiektów zabytkowych. Wiele pokoleń konserwatorów zabytków uważa go za swojego nauczyciela i mistrza.

Ustanowiona przez Polski Komitet Narodowy ICOMOS Międzynarodowa Nagroda im. Profesora Jana Zachwatowicza przetrwała dwa lata i dopiero po dziesięciu latach, z okazji 30-lecia ICOMOS, została restytuowana. Od tego czasu regularnie przyznawana jest młodym absolwentom wydziałów architektury, architektury krajobrazu, konserwacji zabytków z Polski, Ukrainy, Białorusi oraz Węgier za wyróżniające się prace dyplomowe z zakresu konserwacji i rewaloryzacji zabytków. Dotychczas laureatami nagrody zostało około 70 osób.

Wśród laureatów i wyróżnionych są również absolwenci Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska”, która jest jedną z form działalności merytorycznej Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Celem powstałej w 1995 r. „Akademii Nieświeskiej” jest szkolenie kadr konserwatorskich Europy Środkowo-Wschodniej.

Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła „Akademia Nieświeska” działa na podstawie porozumienia o szkoleniu kadr specjalistycznych z zakresu ochrony zabytkowych parków i ogrodów oraz krajobrazu podpisanego pod patronatem Ministrów Kultury Polski i Białorusi w 1994 r. pomiędzy Instytutem Problemów Kultury Białorusi w Mińsku a Ośrodkiem Ochrony Zabytkowego

Krajobrazu w Warszawie. W 2003 r. porozumienie o współpracy zostało przedłużone, a partnerami są obecnie Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie i Państwowy Białoruski Instytut Problemów Kultury w Mińsku.

Szkolenie przeznaczone jest dla absolwentów szkół wyższych, zawodowo zajmujących się ochroną i konserwacją zabytków. Akademia prowadzona jest w dwuletnim cyklu dla jednego kursu, który rozpoczyna się latem na Białorusi, a kończy w następnym roku w Polsce. Na pierwszą część zajęć składają się wykłady, ćwiczenia i objazdy naukowe. Słuchacze wybierają również temat swojej pracy dyplomowej. W drugiej części uczestnicy poznają działalność polskich Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków, uczestniczą w objeździe naukowym oraz podczas egzaminu końcowego bronią swoich prac dyplomowych. Po obronie słuchacze otrzymują dyplomy ukończenia Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska”.

Dotychczas zorganizowano dziewięć kursów „Akademii Nieświeskiej”. Dyplomy jej ukończenia otrzymało do chwili obecnej 112 słuchaczy, w tym 65 osób z Białorusi, 29 osób z Litwy, 3 osoby z Polski, 1 osoba z Rosji i 15 osób z Ukrainy.

Prace absolwentów „Akademii Nieświeskiej” były wyróżniane Międzynarodową Nagrodą im. Profesora Jana Zachwatowicza aż sześciokrotnie. W 1996 r. została nagrodzona Natalia Gilep, absolwentka I Kursu „Akademii Nieświeskiej”, za koncepcję

ЛАПИДАРИЙ В ГОРОДЕ БРЕСТЕ

rewaloryzacji krajobrazu XVIII-wiecznego dworu w Zaosiu, miejscu urodzenia Adama Mickiewicza. W 1999 r. otrzymała nagrodę Aleksandra Łuksza, absolwentka IV Kursu, za projekt rekonstrukcji zabytkowego parku przy rezydencji Juliana Ursyna Niemcewicza w Skokach. W 2000 r. nagrodzono Tatianę Orłową z V Kursu za koncepcję rekonstrukcji ulicy Lenina, obecnie Niżnepokrowskiej, w dzielnicy włączonej do strefy ochrony połockiego rezerwatu historyczno-kulturowego. Laureatami nagrody w roku 2003 byli Włodzimierz Kozakow,

absolwent VII Kursu, za projekt rewaloryzacji krajobrazowej kompozycji zespołu pałacowo-parkowego w Kosowie oraz Władimir Grabowij z Ukrainy, również absolwent VII Kursu, za koncepcję rewaloryzacji „Pól Elizejskich” w parku dendrologicznym „Zofiówka”.

W 2004 r. wyróżniona została praca Aleksieja Fedaruka pt. „Projekt lapidarium w miejscu żydowskiego cmentarza w Brześciu”. Opracowanie zostało wykonane w 2003 r. w ramach VIII Kursu Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły

„Akademia Nieświeska” poświęconego ochronie i konserwacji zabytkowych cmentarzy. Autor jest z wykształcenia architektem i pracuje na stanowisku asystenta w Katedrze Projektowania Architektonicznego i Rysunku Państwowego Technicznego Uniwersytetu w Brześciu. Praca składa się z obszernej części tekstowej i części graficznej. Część tekstowa obejmuje wprowadzenie, analizę historyczną rozwoju urbanistycznego Brześcia, informacje historyczne na temat wspólnoty żydowskiej w Brześciu, omówienie żydowskich obrządków

grzebalnych, charakterystykę cmentarzy żydowskich i omówienie symboliki nagrobków, funkcji macew w tradycji żydowskiej, symboliki i typów macew oraz analizę żydowskich cmentarzy Brześcia. Znajduje się tu także opis koncepcji urządzenia lapidarium opracowanej na podstawie badań terenowych. Autor przedstawił również bogaty spis literatury przedmiotu.

Część tekstową dopełnia część graficzna. Jest to jedna plansza zbiorcza, prezentująca, oprócz projektu lapidarium, plan miasta z granicami obszaru projektu, granice rejonu prowadzonych prac terenowych mających na celu określenie właściwego umiejscowienia lapidarium, schemat usytuowania odkrytych nagrobków z oznaczeniem miejsc z nagrobkami znalezionymi na powierzchni oraz znajdującymi się pod asfaltem, projekt koncepcyjny lapidarium, ukazujący także powiązania z najbliższym otoczeniem, schemat strefowania obszaru graniczącego z planowanym lapidarium pod względem funkcjonalnym, z zaznaczeniem terenów zabudowy mieszkaniowej, granic niezachowanego cmentarza katolickiego, terenu usytuowania nagrobków przeniesionych z dawnego cmentarza żydowskiego, terenu stadionu „Lokomotiw”, granic dawnego cmentarza żydowskiego oraz granic projektowanego lapidarium.

Uzupełnieniem projektu są materiały ikonograficzne. Należy do nich zdjęcie archiwalne z 1915 r. nieistniejącego już cmentarza żydowskiego w Brześciu oraz zdjęcie współczesnego chodnika wykonanego z płyt nagrobnych i fragmentów macew z dawnego cmentarza żydowskiego. Przedstawiona wizualizacja projektu lapidarium w postaci czterech widoków perspektywicznych pozwala odbiorcom dokładnie zrozumieć zamysł autora.

Praca Aleksieja Fedaruka wyróżniona została ze względu na metodologię opracowania, logikę

i konsekwencję. Należy podkreślić, że wybrany temat jest trudny dla konserwatorów białoruskich ze względu na specyfikę, brak materiałów źródłowych oraz informacji dotyczących kultury żydowskiej, co spowodowane zostało m.in. ponadpięćdziesięcioletnim panowaniem na tym terenie reżimu sowieckiego. Jeszcze mniej znane są tradycje żydowskie związane z kultem zmarłych.

Autor bardzo dokładnie przeprowadził kwerendę historyczną. Przedstawił historię wspólnoty żydowskiej od czasów osiedlenia się Żydów w Brześciu w XIV w. do czasów współczesnych na tle historii miasta, którego początek datuje się na 1019 rok. W części analitycznej wnikliwie opisał żydowskie wierzenia i religijne obrzędy grzebalne, zasady sadownictwa i kształtowania cmentarzy żydowskich, symbolikę nagrobków, funkcję i symbolikę oraz typy macew.

Dużą wartość przedstawia osobna część opracowania poświęcona kwerendzie i analizie nieistniejących już żydowskich cmentarzy Brześcia. Do czasu II wojny światowej przetrwały na terenie nowego miasta tylko dwa XIX-wieczne cmentarze. Jeden z nich, usytuowany w pobliżu Fortu IX, został całkowicie zniszczony podczas wojny, drugi natomiast istniał jeszcze po wojnie. W latach 1954-1955 został jednak zniszczony, a w latach 70. na jego miejscu wzniesiono stadion „Lokomotiw”. W Brześciu istniały również masowe groby Żydów rozstrzelanych podczas wojny przez hitlerowców. Ciała zamordowanych zostały przeniesione do mogił zbiorowych na cmentarzach w Płosku i Triszynie.

Zebrany podczas kwerendy archiwalnej materiał jest bardzo bogaty. Z tego też względu może on posłużyć jako wyjściowy do prac konserwatorsko-projektowych oraz urbanistycznych dotyczących zarówno samego Brześcia, jak i innych miejsc na Białorusi, i to w kontekście dużo

szerszym niż tylko problematyka związana z kulturą żydowską tego rejonu. Z pewnością jest to materiał nieodczony w pracach konserwatorsko-projektowych związanych z rewaloryzacją białoruskich cmentarzy żydowskich i miejsc pochówku, na terenie których obowiązują ściśle określone przez religię zasady postępowania i rytuały.

Bardzo cenne są opisane w opracowaniu badania terenowe towarzyszące pracom nad koncepcją lapidarium. Podczas nich autor odkrył i zinwentaryzował rozmieszczenie historycznych macew pochodzących ze zniszczonych brzeskich cmentarzy żydowskich. Od wielu lat pełniły one funkcję płyt chodnikowych oraz były elementem fundamentów nowo budowanych budynków.

Projekt lapidarium i propozycja umieszczenia go na zachowanym fragmencie zniszczonego historycznego cmentarza żydowskiego uwzględnia zasady religii żydowskiej. Praca była konsultowana ze specjalistami z Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie, a przede wszystkim z Janem Jagielskim, zajmującym się problematyką zabytków judaistycznych. Wytyczne konserwatorskie uwzględniły specyfikę i zasady kultury tego narodu. Projektując lapidarium, autor wykazał dużą kompetencję i wrażliwość.

Opracowanie Aleksieja Fedaruka zostało wyróżnione jako praca wzorowa pod względem metodycznym (autor konsekwentnie realizuje kolejne fazy studium od określenia zasobu, z uwzględnieniem badań terenowych, poprzez waloryzację, wytyczne konserwatorskie, po projekt), formalnym i projektowym, jak i interesujące pod względem graficznym, a także charakteryzujące się umiejętnym zastosowaniem komputerowych technik projektowych. Autor zaprezentował dużą znajomość tematu i zaproponował projekt lapidarium zgodny z tradycją żydowską.

Dodatkowym atutem opracowania jest jego praktyczny wymiar. Istnieje szansa realizacji projektu. Problem konieczności uszanowania pozostałości cmentarza żydowskiego i znalezionych fragmentów nagrobków był przez Aleksieja Fedaruka na bieżąco dyskutowany z brzeskimi władzami oraz organizacjami pozarządowymi, a jego propozycje uzyskały akceptację i były przedstawione w prasie. Dlatego też

można mieć nadzieję na odpowiednie zabezpieczenie macew i szybką organizację lapidarium-cmentarza.

Praca ta, ze względu na zawarte w niej informacje dotyczące kultury i religii żydowskiej, ma również duże znaczenie edukacyjne i popularyzatorskie, szczególnie na Białorusi, gdzie problematyka ta, ze względu na historycznych, nie jest dostatecznie znana.

Biorąc pod uwagę walory opracowania, jury Międzynarodowej Nagrody Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS im. Profesora Jana Zachwatowicza na najlepsze prace dyplomowe, doceniło pracę Aleksieja Fedaruka i wyróżniło ją w 2004 r. nagrodą za wysoki poziom opracowania, wrażliwość autora, znajomość podjętego tematu, konsekwencję w realizacji metody pracy oraz walory edukacyjne i popularyzatorskie.

THE PROFESSOR JAN ZACHWATOWICZ POLISH NATIONAL ICOMOS COMMITTEE PRIZE AND ITS WINNER – ALEXIEY FEDARUK

The article discusses a study by Alexiey Fedaruk, a graduate of the "The Nieśwież Academy" International Postgraduate Summer School, distinguished in 2004 in the Professor Jan Zachwatowicz competition held by the Polish National ICOMOS Committee for the best diploma

work concerning the revalorisation of historical monuments.

The winner proposed a project of a lapidarium marking the site of a Jewish cemetery in Brześć (Brest).

The competition jury took into consideration the high level of the work and the author's

familiarity with, and sensitivity towards Jewish culture and religion, consistent methodic realisation, and educational and popularisation assets, of particular importance in Belarus where, for historical reasons, the problem of Jewish culture remains insufficiently known.

Andrzej Gołębniak, Bożena Wierzbicka

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków
w Warszawie

OBCHODY MIĘDZYNARODOWEGO DNIA OCHRONY ZABYTKÓW

Obchodom Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w 2005 r., świętowanym uroczystie w Gdańsku, patronował Aleksander Kwaśniewski, prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Obchody właściwe, przypadające na 18 kwietnia, poprzedzone zostały konferencją naukową i pokazem multimedialnym, zorganizowanymi dzień wcześniej przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków:

Konferencję naukową pn. „Dziedzictwo niematerialne miast historycznych”, która odbyła się w Ratuszu Głównego Miasta,

1. Prof. dr. hab. Bogusław Szmygin przedstawia swój wykład.
1. Prof. dr. hab. Bogusław Szmygin features his presentation.

zajęła się zagadnieniem „Warstw historycznych i terytorialnych w nazewnictwie miejskim – świadków epoki i pamiątek historycznych”. Jako trzeci zabrał głos przedstawiciel kolejnego z polskich miast historycznych – prof. dr hab. Andrzej Brenz z Instytutu Etnologii i Antropologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, który opowiedział o ludowych tradycjach w życiu mieszkańców tego miasta. Po nim prof. dr hab. Grażyna Ewa Karpińska z Katedry Etnologii w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego zaprezentowała „Palimpsestowe oblicze miasta” na przykładzie arcycekawego, wielokulturowego ośrodka, jakim jest Łódź.

Miasto Kraków w niematerialnej warstwie jego dziedzictwa sakralnego przedstawił Stanisław Dziedzic, dyrektor Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa.

przygotował KOBiDZ we współpracy z Muzeum Historycznym Miasta Gdańska. Złożyło się na nią osiem wystąpień specjalistów reprezentujących różne ośrodki historyczne. Jej otwarcia dokonali: Paweł Adamowicz, prezydent miasta Gdańska oraz przedstawiciele organizatorów: Jacek Rulewicz, dyrektor Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków oraz Adam Koperkiewicz, dyrektor Muzeum Historycznego Miasta Gdańska.

Jako pierwszy z prelegentów wystąpił prof. dr hab. Bogusław Szmygin z Instytutu Budownictwa i Architektury Politechniki Lubelskiej, wiceprezes Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS, prezentując temat „Niematerialne dziedzictwo miast historycznych – problemy identyfikacji i ochrony”. Następnie prof. dr hab. Kwiryna Handke z Instytutu Sławistyki PAN, przewodnicząca Zespołu Nazewnictwa Miejskiego przy Zarządzie m. st. Warszawy,

2. Plansza tytułowa prezentacji w kościele oo. dominikanów. Przygotowali A. Gołembnik i K. Bielecki.

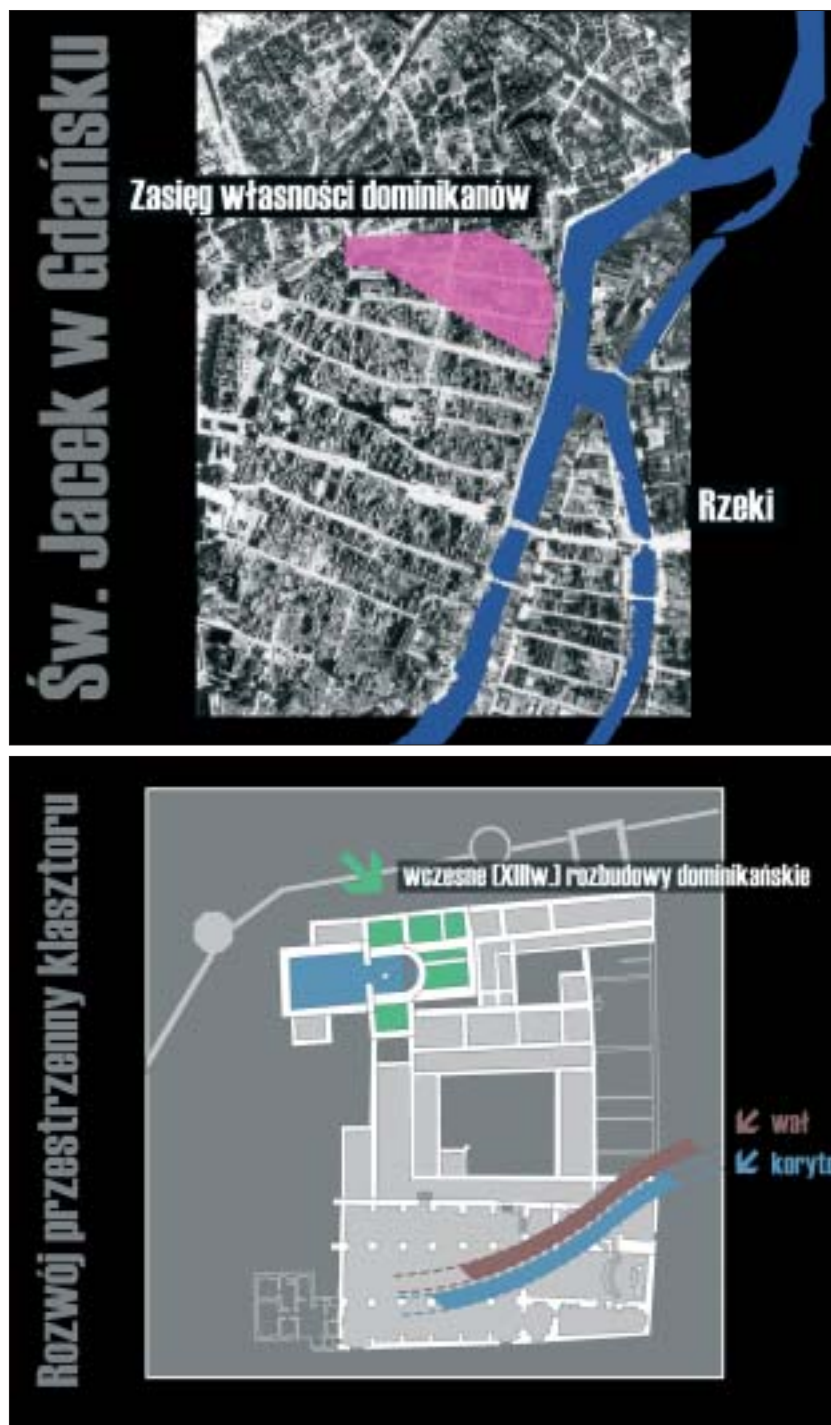
2. Opening page of a presentation held in the Dominican church. Prep. by A. Gołembnik and K. Bielecki.

Natomiast wszechobecną i mocno zakotwiczoną w historii wizję dziedzictwa niematerialnego miasta Gdańska starał się unaocznnić uczestnikom konferencji przedstawiciel gospodarzy, prof. dr hab. Andrzej Chodubski z Instytutu Politologii Uniwersytetu Gdańskiego, w wystąpieniu pn. „Wartości kulturowo-cywilizacyjne w rozwoju tożsamości Gdańska”.

W części konferencji przeznaczanej na dyskusję, a poprowadzonej przez Tomasza Błyskosa, dyrektora Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Gdańsku, prof. dr hab. Krystyna Dąbrowska-Budziło z Instytutu Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej, przedstawiła na licznych europejskich przykładach „Wartości niematerialne odziedziczonego krajobrazu miejskiego – ich istotę, rodzaje i metodę analizy”. Następnie dr inż. arch. Marek Barański, prezes Polskich Pracowni Konserwacji Zabytków S.A., w syntetycznej wypowiedzi przedstawił rozległe, wielowątkowe zagadnienie, jakim jest „Pozamaterialne i nieobecne dziedzictwo kultury w miastach historycznych”.

Konferencję zamknął Jacek Rulewicz, dyrektor Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, zapraszając jej uczestników na wieczorny pokaz multimedialny w kościele p.w. św. Mikołaja oo. dominikanów.

Wspomnianą prezentację audiowizualną pn. „U źródeł – czyli rzecz o genezie Gdańska i roli dominikanów w historii miasta” przygotowali Andrzej Gołembnik, pracownik Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków i grafik Krzysztof Bielecki. Odbędzie się w kościele p.w. św. Mikołaja, przy współudziale i wsparciu gospodarzy świątyni, ojców dominikanów. Zgromadziła ok. 300 widzów, którzy zajęli miejsca w prezbiterium kościoła. Przywitani zostali przez Jacka

3. Fragment prezentacji w kościele oo. dominikanów.

3. Fragment of a presentation in the Dominican church.

Krzysztofowicza, przeora klasztoru OP i Jacka Rulewicza, dyrektora KOBiDZ. Prelekcji i multimedialnemu pokazowi towarzyszył chór.

Celem prezentacji było ukazanie przestrzennego rozwoju

miasta Gdańska, omówienie wpływu dominikanów na bieg jego historii wraz z komentarzem dotyczącym dziejów samego klasztoru i warunków życia codziennego mieszkańców żyjących w jego bezpośrednim

sąsiedztwie. Całość przygotowana została w formie ruchomych, działających na wyobraźnię obrazów, ożywianych autorską prelekcją, opartą na wynikach badań prowadzonych przez KOBiDZ. Zawarte w treści prezentacji kontrowersyjne informacje miały na celu nie tylko zaciekawienie słuchaczy, ale też wykazanie, że problem genezy miasta i jego przestrzennego rozwoju daleki jest do ostatecznych rozstrzygnięć. Forma, w jakiej dokonano wizualizacji kolejnych etapów rozwoju miasta, stała się podstawą ogłoszonego publicznie pomysłu wykorzystania w przyszłości prezentacji do stworzenia internetowej strony – forum wymiany myśli dotyczących genezy miasta, nurtujących kolejne już pokolenie badaczy.

Największe wrażenie wywarła na gościach ta część prezentacji, w której zademonstrowano wyniki badań prowadzonych w krypcie pod kapitułarzem. Badaczom udało się zrekon-

struować zdarzenia towarzyszące śmierci jednego z mnichów. Przedstawili także twarze dominikanów zmarłych w klasztorze przed kilkuset laty, odtworzone w policyjnym laboratorium na podstawie znalezionych w krypcie czaszek. Równie żywą reakcję wywołała prezentacja przedmiotów uzyskanych w trakcie penetracji mieszczańskich latryn. Na szczególną uwagę zasługiwała kolekcja malowanych, drewnianych łyżek, stworzona – być może – przez tego samego artystę, który wykonał polichromie, które zdobią do dziś jedną ze ścian prezbiterium kościoła p.w. św. Mikołaja.

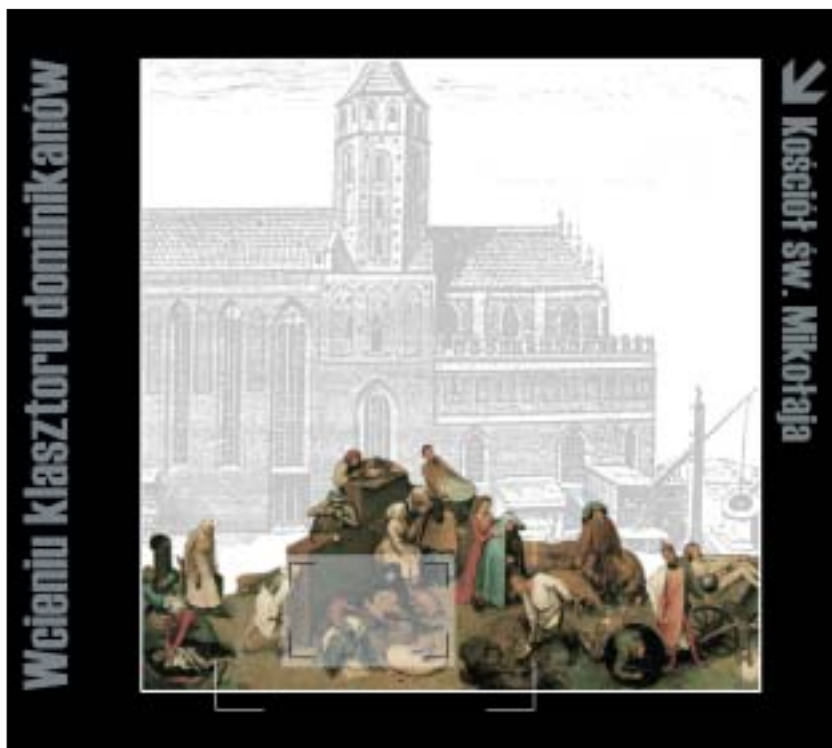
Godzi się tu nadmienić, że była to już kolejna publiczna prezentacja historii Gdańska, dokonana przez KOBiDZ, i nie ostatnia. Zainteresowanych zapraszamy do Gdańska na Jarmark Dominikański, którego jedną z atrakcji będzie pokaz multimedialny wzbogacony o nowe elementy.

Uroczyste spotkanie z okazji Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków odbyło się w Dworze Artusa. Zgromadzonych powitali przedstawiciele władz miasta i regionu, m.in.: Paweł Adamowicz, prezydent Gdańska i Jan Kozłowski, marszałek województwa pomorskiego, a w imieniu Waldemara Dąbrowskiego, ministra kultury, Ryszard Mikliński, wiceminister kultury i Generalny Konserwator Zabytków.

Przesłanie Aleksandra Kwaśniewskiego do uczestników spotkania wygłosiła prof. dr hab. Katarzyna Duczkowska-Małysz z Kancelarii Prezydenta RP, prezentując zarazem trzy nowe obiekty, którym prezydent nadał status Pomnika Historii: Stare Miasto w Chełmnie, Hałę Stulecia we Wrocławiu oraz Klasztor Bernardynów w Leżajsku.

W ramach uroczystości minister Ryszard Mikliński wręczył 21 osobom złote odznaki „Za opiekę nad zabytkami” oraz 6 osobom – srebrne, nadawane przez ministra kultury szczególnie zasłużonym dla szeroko pojętej opieki nad zabytkami. Wśród odznaczonych złotą odznaką znalazł się o. Marek Grubka z klasztoru oo. dominikanów w Gdańsku, ściśle współpracującego w zakresie ochrony zabytków i ich konserwacji z Krajowym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków.

Uhonorowano także 16 wzorowych gospodarzy zabytkowych obiektów (po jednym z każdego województwa), wyłonionych w konkursie „Zabytek Zadbane”, którego organizatorem jest Generalny Konserwator Zabytków. Natomiast w konkursie Generalnego Konserwatora Zabytków i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków w kategorii prac naukowych nagrodzono 8 osób, a wyróżnienia przyznano 4 osobom; w kategoriach prac projektowych i popularyzatorskich przyznano po jednej nagrodzie.

4. Fragment prezentacji w kościele oo. dominikanów.
4. Fragment of a presentation in the Dominican church.

Dwujęzyczna polsko-niemiecka publikacja naukowa dr. Marka Raweckiego „Strefa Auschwitz-Birkenau” otrzymała, oprócz nagrody w konkursie GKZ i SKZ, nagrodę specjalną Polskich Pracowni Konserwacji Zabytków S.A. Tytuł „Książki Roku 2004” przyznano pracy Franciszka Midury „Społeczna opieka nad zabytkami na ziemiach polskich do 1918 roku”.

Za niewątpliwie jedną z najważniejszych należy uznać Nagrodę im. Księdza Profesora Janusza Stanisława Pasierba „Conservator Ecclesiae”, ustanowioną przez Zarząd Główny Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków w 1995 r. W 2005 r. przyznano ją ks. kard. Franciszkowi Macharskiemu, Metropolicie Krakowskiemu, za zasługi w dziedzinie ochrony zabytków sztuki i architektury sakralnej

5. Kardynał Franciszek Macharski, laureat nagrody „Conservator Ecclesiae”. Fot. KAI.
5. Cardinal Franciszek Macharski, winner of the “Conservator Ecclesiae” prize. Photo: KAI.

Małopolski, a także za głębokie przemyślenia natury filozoficznej odnoszące się do problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego.

Uroczystość w Dworze Artusa uświetnił koncert zespołu muzyki dawnej „Capella Gedanensis”. Dwudniowe obchody zakończył uroczysty obiad wydany przez Pawła Adamowicza, prezydenta Gdańska, w salach Ratusza Głównego Miasta.

CELEBRATIONS OF THE INTERNATIONAL PROTECTION OF HISTORICAL MONUMENTS DAY

The chief organiser of the International Protection of Historical Monuments Day was, in the name of the Ministry of Culture, the National Centre for the Study and Documentation of Historical Monuments, acting with the cooperation of the authorities of the City of Gdańsk, the Gdańsk Historical Museum, and the local Dominican monastery.

The celebrations proper, held on 18 April 2004, were preceded by a scientific conference on “The non-material legacy of historical towns”, organised in the Town Hall of the Main Town of Gdańsk, as well as a multimedia show featured in the church of St. Nicholas : “At the sources – or on the origin of Gdańsk and the role of the Dominicans

in the history of the town”.

Prizes in competitions relating to the protection of historical monuments were presented by Vice-Minister of Culture Ryszard Mikliński in the Arthur Hall in Gdańsk (18 April) to the accompaniment of a concert given by the old music ensemble Capella Gedanensis.

PARK MUŻAKOWSKI NA LIŚCIE ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA

W dniu 2 lipca 2004 r. na 28 sesji w Suzhou (Chiny) Komitet Światowego Dziedzictwa UNESCO jednogłośnie podjął decyzję o wpisaniu Parku Mużakowskiego (Muskauer Park) na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Przyjętymi kryteriami wpisu było uznanie parku za arcydzieło geniuszu ludzkiego (kryterium I) oraz wpływ tego obiektu na europejską sztukę ogrodową (kryterium IV). Ważnym argumentem przemawiającym za wpisem było uznanie dla polsko-niemieckiej współpracy, trwającej od 1989 r., przy rewaloryzacji wspólnego dziedzictwa.

Polską częścią parku zarządza Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie.

Park Mużakowski jest parkiem krajobrazowym z 1. poł. XIX w., położonym nad Nysą Łużycką, po obu stronach polsko-niemieckiej granicy, po stronie polskiej na terenie miasta Łęknica w woj. lubuskim, po stronie niemieckiej na terenie miasta Bad Muskau w kraju związkowym

Saksonia. Stanowi założenie krajobrazowe o powierzchni ponad 700 ha (strona polska – 528 ha, strona niemiecka – 206 ha).

Park założony został przez księcia Hermanna von Pückler-Muskau, znanego niemieckiego twórcę ogrodów krajobrazowych. Zainspirowany ogrodami angielskimi, przekształcił on z wielkim rozmachem starą, rodową rezydencję w rozległy park w stylu krajobrazowym o niezwykle wyrazistej kompozycji. Jej aspekty artystyczne i filozoficzne przedstawił Pückler w wydanym w 1834 r. traktacie „Andeutungen über Landschaftsgärtnerei” (Szkice o ogrodnictwie krajobrazowym), łączącym teorię z doświadczeniami praktycznymi. W realizacji projektu Pücklera w latach 1830-1845 brali udział znakomici współpracownicy: Karl Friedrich Schinkler, autor projektu przebudowy budynków rezydencji i budowli parkowych, malarz August Schirmer, angielski architekt John Adey Repton oraz bliski współpracownik,

ogrodnik Jacob Heinrich Rehder. Po sprzedaży dóbr prace nad realizacją projektu Pücklera kontynuowane były przez kolejnych właścicieli: księcia Fryderyka Niderlandzkiego i rodzinę von Arnim, którzy nie tylko podjęli się konserwacji stworzonej kompozycji, ale też przyczynili się do jej rozbudowy i uzupełnienia zgodnie z przesłankami twórcy.

Kompozycja parku została perfekcyjnie wpisana w naturalne wnętrze doliny Nysy Łużyckiej, przecinającej w tym miejscu formacje geologiczne Łuku Mużakowskiego, największej na świecie moreny czołowej. Centrum rezydencjonalne, położone na lewym brzegu Nysy, otoczone zostało ogrodami, bogato wyposażonymi w detal architektoniczny i roślinny. Rozciągający się dalej *pleasure-ground* przecięty został malowniczo ukształtowaną Nysą Hermanna – sztuczną odnogą rzeki, przekopaną dla stworzenia malowniczych scenarii parkowych. Pozostałą część doliny, jej zbocza i wierzchowinę, zajmuje skomponowany swobodnie park krajobrazowy. Wznoszące się ponad doliną tarasy, osiągające wysokości dochodzące do 50-60 m i odpowiednio eksponowane miejsca na ich krawędziach po obu stronach rzeki, wykorzystane zostały do usytuowania, wzajemnie powiązanych kompozycyjnie budowli i miejsc widokowych. Budowle parkowe wtapiają się w krajobrazowe tło, tworząc naturalne scenerie. Kompozycja rozciąga się po horyzont, a widoczny na jego tle pas zadrzewień tworzy zielony pierścień, zamykający w niej również połacie pól i łąk. Park, podzielony w konsekwencji II wojny światowej granicą państwową na Odrze i Nysie, jest od końca lat 80. ub.w. przedmiotem polsko-niemieckiego projektu rewaloryzacji. Park Mużakowski to jedyny w Europie przykład ścisłej współpracy dwóch państw na rzecz ochrony i konserwacji krajobrazu kulturowego.

THE MUŻAKOWSKI PARK ON THE WORLD HERITAGE LIST

On 2 July 2004 a session of the UNESCO World Heritage Committee held in Suzhou (China) decided to include Mużakowski Park (Muskauer Park) onto the UNESCO World Heritage List.

The early nineteenth-century Mużakowski Park has an area of more than 700 hectares, located on both sides of the Polish-German frontier; on the Polish side it is situated in the town of Łęknica (528 hectares), and on the German side – in Bad Muskau

(206 hectares). The Polish part of the park is administered by the National Centre for Studies and Documentation of Historical Monuments in Warsaw.

The park was established by Prince Hermann von Pückler-Muskau, who transformed his family residence into a sprawling park maintained in the landscape style. The realisation of the project, carried out in 1830-1845, involved Karl Friedrich Schindler, author of redesigning the park buildings, the painter

August Schirmer, the architect John Adey Repton, and the gardener Jacob Heinrich Herder.

The composition, inscribed into the natural interior of the river valley of the Nysa Łużycka, included the residence on the left bank of the Nysa, and the unrestrained lay out of a landscape park. The Mużakowski Park is the only European example of close inter-state cooperation undertaken for the sake of protecting and conserving a cultural landscape.

